

vormen op hun beurt vele zijtakken. Ge kunt hier voorbeelden vinden van zoo'n moederplant, die het bij zulke knopen makkelijk brengt tot weer een zestiental uitloopers. De kraaiheide groeit in 't geheele duingebied dan ook uitstekend. Op m'n laatste tocht in November '29 stond ik meermalen voor fraaie duinbegroeiing, die het in enkele maanden tot een toename van wel een vierkante meter gebracht moet hebben. Deze plant zal met de vele mossen hier in de eerste plaats genoemd moeten worden als de vastlegger van het losse zand.

Van de andere uitgewaaiden vlakten zijn er twee, die flink opvallen door hunne grootte. Hier is in de eerste plaats te bewonderen 't grillige spel van de wind. Stoere resten doen dreigend, alsof ze van geen wijken willen hooren. Samen weten ze ons de illusie van een woestijnlandschap voor oogen te tooveren. En komt het regenwater spelen aan de voet, dan kunt ge er genieten van de fijne buiging der strandlijnen, die de breede sokkel speelsch omvatten.

Het water blijft hier zoowel als in de andere vlakten vrij spoedig staan. Het vormt een behoorlijken kom, die 't in één der uitgewaaiden terreinen in niet te droge zomers tot een blijvende poel kan brengen. De oorzaak hiervan is dezelfde als die welke verdere uitwaaiing belet: de keileemlaag ligt niet diep, zoodat 't materiaal bijeengehouden wordt door 't water. Ik vond na 't uitgraven van ongeveer een halve meter zandig leem het vrij duidelijke leem, dat hier, gelijk overal in Z.-O. Friesland, blauw-grijs van kleur is.

(Wordt vervolgd.)

D. DIJKSTRA, Dragten.

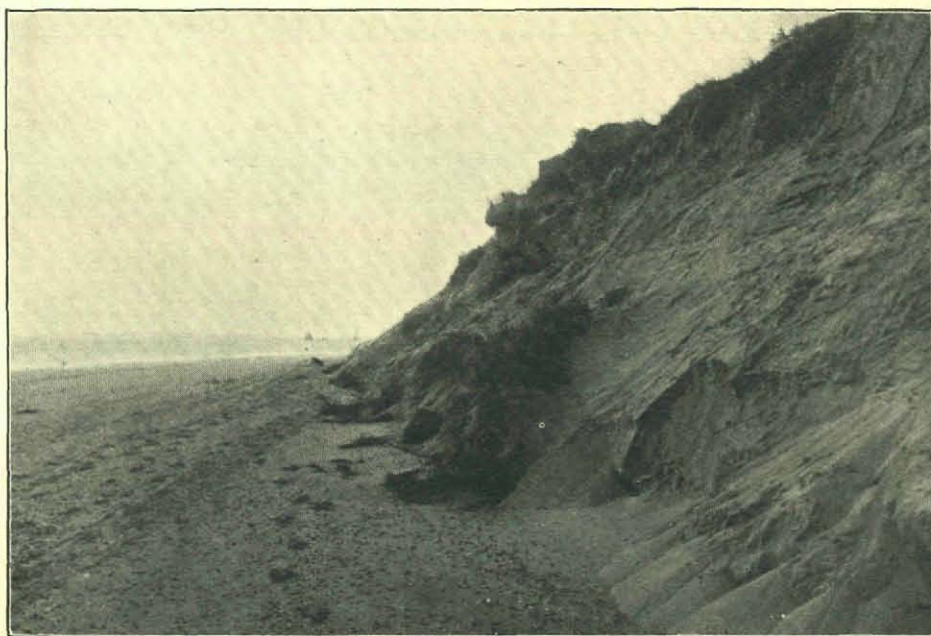
TEXEL.

TEXEL is altijd in beweging. De strandlijn, van het alleruiterste puntje bij de Mok af tot aan den zeedijk bij de Cocksdorp ligt voortdurend te kronkelen. Eigenlijk zijn er drie lijnen: de laagwaterlijn, de hoogwaterlijn en de duinvoet en alle drie zijn ze even veranderlijk. Ik heb Texel leeren kennen, toen het nog tamelijk goed klopte met de kaart van 1880 en dus de veranderingen gezien gedurende een halve eeuw, en het mag wel gezegd worden, dat het aanschouwen van deze veranderingen op zijn minst genomen even boeiend en leerzaam is als de bestudeering van de flora en fauna van het onvergelykelijke eiland. De binnenkant langs de Waddenzee is dank zij de bedijking wat meer stabiel, maar daarvoor is het dan ook noodig dat het Horntje, waar de duinenrij van de Mok aansluit aan de bedijking, onophoudelijk met man en macht wordt verdedigd.

De groote gebeurtenis van de laatste halve eeuw is natuurlijk de verzanding van het Noordergat of, zooals we het eenigszins schilderachtig maar gewaagd kunnen uitdrukken, het aandrijven van het eilandje Onrust met zijn plaat tegen het Texelsche strand. Daarmee heeft de laagwaterlijn op eens een geweldige sprong Zuidwestwaarts gedaan en is het noodig geweest om nieuwe palen met witte banden uit te zetten. Tegelijkertijd heeft de groote zandvlakte van deze

nieuwe hors de vorming van nieuwe duinen bevorderd en dat heeft geleid tot het ontstaan en de uitbreiding van de nieuwe vallei de Geul, in twee beteekenissen een van de jongste natuurmonumenten. De duinrichel bezuiden de Geul mag wel gelden als een voorbeeld van buitengewoon snelle duinvorming.

Even bekend als het geval met de Geul zijn ook de nieuwe duinvormingen benoorden Koog, in het bijzonder die bij palen 23, 24 en 25, dus tot aan den kleinen Slufter toe. Wij hebben er al dikwijls de aandacht op gevestigd, dat wij hier een klassiek voorbeeld hebben van duinvorming in al haar volledigheid, te beginnen met het pruikje biestarwegras, dat een handjevol zand vast houdt tot

Duinafslag aan de Eijerlandsche duinen.

Foto J. STRIJOS.

aaneengesloten heuvelrijen toe, die vochtige pannetjes hebben afgesnoerd, waarin zich, ook alweer vrij snel, de fleurige plantengroei van de jonge duinpannen gaat ontwikkelen. Ofschoon deze strandstrook administratief buiten het natuurmonument ligt, vormt zij toch een der belangrijkste en onderhoudendste deelen ervan, de strook van de allerbuitenste Muien.

Het avontuur van deze Muien en van de Geul heeft wel eens den indruk gewekt dat Texel tegenwoordig zou aangroeien. Dat is niet heelemaal juist en een paar strandwandelingen zijn voldoende, om u dat te laten inzien. Er zijn twee plekken, waar het eiland het hard te verduren heeft, namelijk in de buurt van Paal 11 en het Westerslag en dan heel in het Noorden aan het Eyerlandsche Gat. Daar bij paal 11 is de duinvoet al belangrijk achteruit gegaan. Dezen

zomer was de buitenste duinrichel al afgesneden tot voorbij zijn kam en het zal niet lang meer duren of de hogeloedgolven dringen binnen in de buitenste vallei. Bij Paal 11 valt dat het duidelijkst in het oog, maar wie goed oplet, ziet dat ook nog kilometers verder noordwaarts de zee aan de winnende hand is en dat zelfs tot dicht bij Koog de onderste band van biestarwegras, die getuigt van den welstand van den duinvoet, is verdwenen. De afschuring schrijdt gedurig verder noordwaarts en er kon wel eens een tijd komen en dat nog wel tamelijk

Het bedreigde vlakje.

Foto J. STRIJBOS.

binnenkort, dat de aanwas bij paal 23 en 24 tot staan kwam en verkeerde in achteruitgang.

Je hoort niet veel over deze dingen, omdat er nog geen aanzienlijke belangen worden bedreigd. Anders is het aan het Eyerlandsche Gat. Daar is twee jaar geleden het poldertje de Volharding drijvende geraakt doordat de zeewering, een eenigszins versterkte zanddijk door den vloedstroom is weggeknabbeld. Het ligt nu heelemaal open en rommel van zeegras en schelpen geeft de hoogwaterlijn aan, waar eertijds de schapjes graasden.

De zee, hiermede niet tevreden, tast nu ook verder de kust aan. Het strand wordt al smaller en smaller. Duinvoet, hoogwaterlijn en laagwaterlijn komen steeds dichterbij elkander te liggen. Eigenlijk overschrijdt de hoogwaterlijn reeds den duinvoet, d. w. z. bij elk onstuimig hoogwater worden heele stukken van het duin afgesneden en ook hier zal het niet lang meer duren, of de buitenste

duinrichel breekt door en het mooie duinvalleitje komt open te liggen. Bij hooge stormvloed raakt het onder water en we zullen er in zeer korten tijd de flora zien verworpen, juist zooals dat in de Volharding is gebeurd.

Zal nu die heele noordpunt aan Texel er aan gaan en misschien zelfs Het Vuurtorenduin worden aangetast? Gelukkig niet. Daarbuiten voor het Eyerlandsche Gat liggen de „gronden”, reeksen van zandbanken en ze hebben ook hun avonturen. Ook die verplaatsen zich geregeld en zoo goed als bij paal 9 Onrust tegen Texel is komen aandrijven zoo kan ook hier de stroomgeul, die thans de kust beknabbelt, komen te verzanden en dan maakt de hoogwaterlijn meteen een heele sprong buitenwaarts. Er komt een breed strand met vorming van nieuwe duinen en het is niet onmogelijk, dat de Volharding, haar naam getrouw, opnieuw wordt ingedijkt.

Het is wel goed, om in deze stormachtige tijden eens een oogje te houden op ons eiland. Wanneer de Sint Nicolaasstormen van dit jaar eens Noordelijk in plaats van Zuidelijk waren geweest, dan had het duin aan het Eyerlandsche Gat het misschien al afgelegd.

JAC. P. THUISSE.

HET BRASEMERMEER.

VAN alle kanten worden onze Hollandsche en Utrechtsche plassen door stadsvuil bedreigd. Gelukkig heeft de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten al enkele plassen voor goed in bescherming genomen, doch de meesten verkeerden nog in gevaar.

Zoo heeft deze vereeniging op 't oogenblik naast de Utrechtsche en Reeuwijksche plassen ook groote zorgen voor de plassen bij Nieuwkoop. De Zuidzijde van de West-einderplas komt ook al onder vuil.

En nu stapelen zich ook boven de Brasemer donkere wolken samen. Het meer zelf wordt nog wel niet bedreigd, maar wel de buitenlanden aan den zuidkant. En deze verleen juist aan het meer, aan het geheele landschap, zijn bekoorlijkheid.

Daar leven planten en dieren, daar bloeien de bloemen en zingen de vogels.

Nu kwamen we uit vertrouwde bron te weten, dat het bestuur der Vierambachtspolder in onderhandeling met de stad Haarlem is getreden, teneinde deze buitenlanden te verkoopen. Het plan is dan, dit terrein op te hoogen en het omliggende water, behalve de ringsloot (zie de kaarten) met vuil te dempen. Zodoende hoopt men goede tuingrond te krijgen. Het gebied beslaat, met het water mee, een oppervlakte van 29 HA. Over de prijs kan men het nog niet eens worden. We zullen hopen, dat ze het nooit eens worden. Dan blijft het natuurschoon behouden. Het is jammer, dat nog zoo weinig menschen de schoonheid van de *vrije* natuur zien en waardeeren.

Veel menschen, die van het bestaan der buitenlanden vóór- noch nadeel hebben, zien daar liever tuingrond met kassen, warenhuizen, schuren enz., dan „die wilde rommel”. Wanneer echter de koop gesloten wordt, verliest het meer zijn natuurschoon en ook zijn waarde als sportterrein, want men is er niet meer vrij.

Voordat we nu het Brasemermeer wat nauwkeuriger bezien, willen we eerst nog enkele geschiedkundige bijzonderheden geven.

Ongeveer duizend jaar geleden, waren deze streken nog groote moerassen. Toen de Rijnmond bij Katwijk verzandde, werd het er niet beter op. Het water moest een uitweg hebben. Door zijstroomen van den Rijn baande het zich een weg door het moeras, vormde nieuwe weteringen en hier en daar nieuwe plassen. Dit gebeurde inzonderheid onder